

KRONIKA**V spomin Mirku Bogiču (1916–2016)**

2. novembra 2016 je Pomorski muzej v Piranu priredil spominsko srečanje v čast preminulega Mirka Bogiča, legende slovenskega jadralskega športa. Starejši geografi se spominjamo Mirka Bogiča kot kolega in kustosa Zemljepisnega muzeja v okviru Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani, kjer je bil zaposlen od 1961 do upokojitve 1976. Že v tem obdobju je večino svojega prostega časa preživel na slovenskem morju. Po upokojitvi pa ga v Ljubljani skoraj ni bilo mogoče več srečati, ker se je enostavno preselil v Piran in živel tam vse do konca svojega življenja, sicer kot skromen podnajemnik, a znamenit in vsakomur znan Pirančan. Umrli je 28. julija 2016, komaj nekaj dni po svoji stoletnici. Bralcem posredujemo nekaj značilnih življenjepisnih poudarkov in zanimivosti o človeku, kolegu in strokovnjaku, o katerem nismo vedeli veliko tudi zato, ker se je v zadnjem delu svojega življenja povsem posvetil slovenskemu morju in morskemu jadraltvu. Njegovi ožji prijatelji in številni slovenski jadranci so ga visoko cenili zaradi njegovega znanja, zlasti geografskega, ki ga je razdajal brez omejitev.

Leta 1961 je bilo za slovensko geografijo v nekem smislu prelomno, ker je bil na predlog geografov iz ljubljanske univerze in z odobritvijo univerzitetnega sveta ter republiškega sveta za znanost ustanovljen že prej omenjeni inštitut, z namenom raziskovanja podeželja, agrarne in še zlasti socialne geografije. Njegov predstojnik je postal Vladimir Klemenčič. Ob ustanovitvi se mu je priključil tudi Zemljepisni muzej, ustanovljen na pobudo Antona Melika že davnega leta 1946. Mirko Bogič je bil po stažu drugi najstarejši sodelavec inštituta, ki je vabilo predstojnika, naj sprejme mesto kustosa Zemljepisnega muzeja, dobil kmalu po svoji diplomi, leta 1962. Od takrat naprej je Mirko Bogič sam ali s sodelavci prirejal različne razstave, ki so bile v glavnem namenjene šolski mladini. Sam je napisal dva vodnika po razstavah, enega pa skupaj z dvema sodelavcema, na primer za razstavo Razvoj kartografije na primerih geografskih kart slovenskega ozemlja (1963) in Slovenija na moderni karti (1965). Nekaj njegovih vodnikov je menda izgubljenih. Snov, napisano v vodnikih, je moral dobro obvladati, saj je po razstavah obiskovalce, najpogosteje šolsko mladino, tudi sam vodil (slika 1).

ARHIV MLADENA BOGIČA

Slika 1: Mirko Bogič predava o kartografiji.

Bogičevi poklicni uspešnosti in usmeritvi je botrovala njegova študijska uspešnost. Nase je opozoril z diplomskim delom, pisanim v hrvaščini, z naslovom Razvoj vremena v Sloveniji v oktobru 1959 in njegov vpliv na hidro elektro gospodarstvo. Zanj je prejel Prešernovo nagrado za študente, leta 1961 pa je bilo objavljeno tudi v Geografskem zborniku. Besedila ni posebno veliko, napisano pa je bilo koncizno in je temeljilo na izjemno bogati dokumentaciji ter opremljeno s talnimi in višinskimi vremenskimi kartami (500 mb ploskev), s številnimi tabelami, termogrami, ombrogrami, primerjalnimi grafi temperatur in padavin za izbrane postaje, s karto razporeditve celokupnih padavin, karto izohijet za posamezne dneve in karto širjenja padavin.

Njegov mentor Anton Melik je bil navdušen nad njegovim dosežkom, kajti Bogičeva analiza vremena, ki je obsegala obdobje vsega dveh ali treh mesecev, je bila briljantna študija v povezavi s posledicami, ki jih je imelo pomanjkanje električne energije na takratno gospodarstvo. Pisalo se je leto 1959, ko so bila številna najmočnejša slovenska podjetja v polnem razvojnem zagonu, hidroelektrarne, od katerih bi morala dobivati energijo in so bila takrat od njih še povsem odvisna, pa so bile zaradi suše brez moči. Redukcije električne energije so cel mesec in pol močno hromile slovensko gospodarstvo, zmanjšale ali celo ustavile proizvodnjo. Pri največjih potrošnikih električne energije v Kidričevem, Rušah in Štorkah je proizvodnja stala vso drugo polovico oktobra. Ob nuklearni, velenjskem TEŠ-u 6, plinski elektrarni v Brestanici, reverzibilni elektrarni Avče in 400 kV daljnovodu si redukcij danes ne znamo več predstavljati. Kar je zapisano in ugotovljeno v Bogičevem diplomskem delu je zgodovinskega pomena, saj je zabeleženo in strokovno obdelano neko stanje v značilnem obdobju slovenske zgodovine po drugi svetovni vojni.

Temo Bogičevega diplomskega dela je mogoče povezati tudi s širšimi interesi mentorja. Kot vodilnega slovenskega geografa v povojnih letih, v času »obnove«, so ga zanimali tudi problemi gospodarskega razvoja države, kar sklepamo iz njegove študije Naša velika dela. Raziskovati in povezati naravne in družbene potencialne je bilo skladno s pričakovanji družbe, da naj h gospodarskemu razvoju prispeva sleherna veda, tudi geografija. Z absolventom Bogičem, ki je deloval kot zrela, preskušena osebnost, sposobna nekaj več v primerjavi z dvajset let mlajšimi sošolci, sta se pri izbiranju diplomske teme najbrž hitro uskladila. Sklepamo, da je Mirko Bogič že kot študent geografije dobil solidno meteorološko znanje. Ob tem se spomnimo tudi obilice sinoptičnih meteoroloških kart v Melikovem prvem delu predvojnne monografije Slovenije, iz katerih smo se vsi učili in spoznavali značilne meteorološke situacije nad Slovenijo in širšim evropskim geografskim prostorom.

Naloga se je metodološko lotil natančno, sistematično in izčrpno tako, da je ločeno obdelal problem poteka vremena in nastanka jesenske suše na eni, proizvodnje električne energije na drugi in problemov industrijske proizvodnje v zvezi s premalo dobavljene električne energije na tretji strani. Obrnil se je na ustrezne ustanove, na elektrogosudarstvo, na industrijska podjetja in na posameznike. Bogičevo diplomsko delo odkriva sposobnost povezovanja različnih geografskih področij in problemov med seboj, pa tudi izrazit smisel in zanimanje za atmosferske pojave ter razvoj vremena, o čemer pričajo tudi njegovi poznejši opisi vremenskih situacij, pomembnih za varno plovo in za varnost njenih udeležencev.

Še nekaj pomembnejših Bogičevih življenjskih podatkov. Rodil se je 15. julija 1916 v Šibeniku na Hrvaškem, od koder je v življenje odnesel neustavljivo ljubezen in hrepenenje do morja. V letih 1931–1936 je bil na Vojni akademiji v Beogradu, nato je kot častnik stare jugoslovanske vojske do razpada Jugoslavije služboval v Sloveniji, kjer je spoznal svojo življenjsko družico. Med vojno je bil mobiliziran v vojsko NDH, decembra leta 1945 pa se je vrnil k družini in Ljubljano. Najprej je delal v glavni upravi za razdeljevanje zdravil in medicinskih pripomočkov UNRRA, nato pa v upravi Akademije za igralsko umetnost. Od 1956 do 1960 je na takratni Naravoslovni fakulteti v Ljubljani ob delu študiral geografijo. Kaj ga je pripeljalo k temu študiju, potem, ko je precej let preživel v vojski, po letu 1945 pa je bil v raznih uradniških službah? Kot vojaku in častniku z izkušnjami so mu bili blizu teren, pokrajina, orientacija in karte, skratka geografska realnost ter študij geografije je bil najbrž zato najboljša izbira.

Od konca vojne niso minila niti tri leta, ko se je na Ljubljani že preskušal in jadranju in jadraniu ter bil s tem začetnik organiziranega jadrana v Sloveniji. S somišljeniki je že leta 1949 v Ljubljani ustanov-

vil Pomorsko brodersko društvo »Cveto Močnik«. Jadralska sekcija tega društva se je pozneje osamosvojila in se preimenovala v Jadralski klub Ljubljana. Mirko Bogič mu je bil celih 25 let predsednik, nazadnje pa častni član. Po ustanovitvi kluba je takoj poskrbel, da so prišli do prve lastne jadrnice, malo pozneje pa še do več jadrnic, da so lahko izpeljali prvo regato. Priveze zanje so dobili v piranskem pristanišču, v mestu pa prostor za opremo in prenočevanje. Ko je Piran še spadal pod cono B Svobodnega tržaškega ozemlja so morali imeti dovoljenje za vsako jadranje posebej. To so bila prva plovila s slovensko zastavo. Z odličnim znanjem o jadrnanju ter njegovim prenašanjem na vse številčnejše slovenske jadralce in novopečene lastnike plovil ter z jadralskimi regatnimi uspehi, je Mirko Bogič kmalu postal nepogrešljiv idejni vodja slovenskega jadralskega športa. Prekrižaril je ves Jadran, v nacionalnem razredu L-5 je bil državni prvak, zmagoval je na številnih domačih in mednarodnih regatah na Jadranskem morju ter pri tem zbral nešteto odličij in pokalov, kar 96 za prvo mesto. Leta 1975 si je zamislil in neštetokrat izpeljal tradicionalno regato Šavrinka, med Piranom in Koprom.

Do leta 2008 je s svojo jadrnico (tip tekmovalne jadrnice L-5, z dodano kabino in predelano v kuter, tako da je bila varnejša) »Maištral« vsako poletje odjadral iz Pirana v svoj rojstni kraj Šibenik. Kljub častitljivi starosti je tudi v zadnjih letih svojega življenja redno razvijal jadra že v piranskem mandraču in iz njega plul kot edini, ki mu je to luška kapitanija dovoljevala.

Ni bil samo začetnik poučevanja jadrnanja in pomorske meteorologije pri nas, ampak je tudi vodil tečaje jadrnanja in tečaje za voditelje motornih čolnov vse do svojega 90. leta. Zraven je objavljaj številne članke in prispevke o posebnostih in nevarnostih plovbe na vzhodni strani Jadranskega morja. Je soavtor prvega priročnika o jadrnanju v slovenskem jeziku. Priročnik za voditelje čolnov je doživel več izdaj. Mirko Bogič je prispeval dve pomembni in obsežni poglavji: »Navtika« in »Vetrovi na Jadranu«. Leta 1991 je v knjižni izdaji izšel izbor zapisov iz Bogičevega ladijskega dnevnika med letoma 1950 in 1990. V uvodu knjige z naslovom *Iz ladijskega dnevnika je napisal: »Že od samega začetka delovanja Jadralskega kluba Ljubljana, od leta 1949, sem pisal dnevnik potovanj oziroma regat. Tako se je nabralo skoraj tisoč tipkanih strani tega dnevnika! Seveda sem pri svojem štiridesetletnem jadrnanju po Jadranu marsikaj doživel. Opazoval sem kapitane jadrnic in jaht in pogosto videl, da je njihovo poznavanje vremena slabo in da so v nepredvidenih situacijah neiznajdljivi. Neznanje in lahkomišelnost sta bila pogosto vzrok, da so ljudje na morju včasih tvegali lastna in tuja življenja. Prav zato, da bi si novi in manj izurjeni kapitani pomagali z mojimi izkušnjami, sem se odločil iz svojih številnih dnevniških zapiskov izbrati bolj zanimive dogodke in jih izdati v knjigi.*

Sloves strokovnjaka za razlago vremenskih situacij, ki ga je pridobil z diplomskim delom, je obdržal vse do konca svojega življenja. Kot izrazitemu praktiku se mu je analiza vremena ponavadi dobro posrečila, o čemer pa bi lahko govorili le njegovi učenci in prijatelji. A tudi v profesionalni meteorologiji se tu in tam še vedno dogajajo odstopanja od prognoz, kljub vedno boljšim matematičnim modelom ter vse številčnejšim in gostejšim vremenskim podatkom. Zanimivo dejstvo je, da se je Mirko Bogič že zgodaj zavedel pomena tako imenovane sredozemske ali sekundarne depresije, ki je za napovedovanje vremena, tako na našem morju, še zlasti pa za notranjost Slovenije, velikega pomena. Že v diplomskem delu omenja »*sekundarno depresijo kao ogranak velike atlantske depresije*«, ki je s štiridnevni deževnim obdobjem (od 27. do 31. oktobra 1959) končala skoraj dvomesečno sušo. Nekaj desetletij nazaj smo bili nasprotno priče precej nezanesljivim ali zapoznelim vremenskim napovedim v tej zvezi. V obravnavanem diplomskem delu je bil posebej izpostavljen pomen sekundarne depresije za obnovev normalnih razmer v slovenski energetiki, pa tudi vpliv orografskih pregraj, saj so v štirih dneh dobili največ padavin (400 mm) prav v Bohinju, v Lendavi pa le 6 mm.

Ko beremo Bogičeve napotke »*počitniškim kapetanom*« se ne moremo dovolj načuditi bogastvu njegovih izkušenj in utemeljenosti njegovih nasvetov, opozoril in svaril. Sproti zna povezovati več stvari, razčlenjenost, oblikovitost in plovnost obale, položaj in značilnosti sidrišč, relief priobalnega pasu ter njegov vpliv na smer in jakost vetrov, razlago ter naštevanje različnih vremenskih situacij in pojavov, s katerimi mora računati ladijski krmar, aktivnosti na palubi. Vrh vsega omenja številne konkretne dramatične primere, take s srečnim in z nesrečnim koncem ter z njimi utemeljuje svoje napotke in nauke.

Od vsega najbolj izstopa njegovo spoznanje, ki ga ponuja jadralcem, da je spremljanje in poznavanje uradnih več dnevniških vremenskih prognoz obvezno in nujno, a zelo pomembno je tudi lastno meteorološko znanje, lastno preučevanje in poznavanje konkretnega vremena v konkretnem območju. Skratka čim bogatejše lastne izkušnje! Šele kombinirano upoštevanje vsega tega lahko da zaželene rezultate in omogoča pravilno ravnanje, tudi v kritičnih razmerah. Vse mora biti usmerjeno v lastno varnost, varnost sopotnikov, plovila in ne nazadnje v športni užitek! Mirko Bogič je zato bil terenski, bolj morski geograf in meteorolog *par excellence!*

Za mnoge avtentične podatke o Mirku Bogiču se zahvaljujem njegovemu sinu Mladenu Bogiču in Metodu Vojvodi, njegovemu dolgoletnemu inštitutskemu sodelavcu. Z njuno pomočjo sem prišel do temeljnega spoznanja o pokojniku kot velikem domoljubu. Nikoli ni skoparil z navdušenjem nad Jadranom in neprestano ponavljal: »*Ne idem na Havaje, dok na Jadranu ljeto traje*«. Svoje znanje o vremenskih in podnebniških pojavih bi lahko razvijal tudi znanstveno, a bil je značajskega tak, da bi ga znanstvena, ali visokošolska kariera lahko utesnjevala. Najbolj sveta mu je bila osebna svoboda, ki jo je užival predvsem v Piranu (slika 2), v svoji jadrnici, med prijatelji in somišljeniki. Bogičev »geografski teren ali celo laboratorij« je bilo morje. Ni naša naloga presojudati, ali tudi danes ob vsej elektroniki, moderniziranih in avtomatiziranih vremenskih napovedih ter dragih in velikih plovilih njihovi sedanjci ali bodoči lastniki še potrebujejo taka navodila, nasvete in opozorila, kakršne je nudila Bogičeva šola. Eno je gotovo, Bogič je odigral svoje zgodovinsko poslanstvo več kot odlično in je po pravici zaslužil naziv jadralska legenda. Vedno ga označujejo kot geografa, ker je tudi sam izhajal in črpal iz svojega osnovnega poklica.

ARHIV MLADENA BOGIČA

Slika 2: Na barki v Piranu novembra 2006.

Kljub neskončni navezanosti na morje in na aktivno športno dejavnost je nemalokrat vzel v roke pero ter pisal o svojih bogatih jadralskih izkušnjah ali pa je o njih poučeval druge, vse do svojega devdesetega leta. V jadralskih okoli sebe je našel najbolj zveste in najbolj hvaležne učence, poslušalce in posnemovalce, ki so zapisali, da je »Mirko Bogič naučil jadriranja pol Slovenije in ima zato neprecenljive zasluge, da so se številni Slovenci seznanili z morjem in lepotami življenja na njegovih valovih«. Kaj mu je v življenju nudilo in pomenilo jadriranje in življenje na morju pove skop podatek, da je še v svojem osemindvetdesetem letu zadnjič sedel v svoji jadrnici in vlekel vrvi ter ravnal krmilo ob prisotnosti in pomoči njegove prijateljice ter spremljevalke Savine Gorišek.

Leta 2000 si je s svojim prizadevnim, uspešnim in odmevnim geografskim delovanjem prislužil Zlato plaketo Zveze geografskih društev Slovenije. Isto leto je dobil tudi Priznanje za življenjsko delo Športne zveze Slovenije, leta 2012 pa Posebno priznanje župana Občine Piran na prireditvi Športnik leta. Upodobljen je tudi v dokumentarnem filmu Kapitan in njegov Petek.

Izbrani viri in literatura:

- Bogić, M. 1959: Razvoj vremena u Sloveniji u oktobru 1959 in njegov upliv na hidro elektro gospodarstvo. Diplomsko delo, Oddelek za geografijo Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Bogić, M. 1961: Vreme v oktobru 1959 in elektrogospodarstvo. Geografski zbornik 9.
- Bogić, M. 1963: Vodnik po razstavi »Razvoj kartografije na primerih geografskih kart slovenskega ozemlja«. Ljubljana.
- Bogić, M. 1965: Vodnik po razstavi »Slovenija na moderni karti«. Ljubljana.
- Bogić, M., Jeršič, M., Vojvoda, M. 1968: Vodnik po razstavi »Razvoj Ljubljane v karti in sliki«. Ljubljana.
- Bogić, M. 1985: Značilnosti plovbe ob jugoslovanski obali Jadrana in izbor sidrišč v lukah od Pirana do Kotora. Ljubljana.
- Bogić, M., Tratnik, J., Virnik T. 1986: Navtika. Ljubljana.
- Medmrežje: http://www.primorci.si/osebe/bogic_mirko/1360/
- Natek, M. 1996: Mirko Bogič – osemdesetletnik. Geografski vestnik letnik 68.

Jurij Kunaver

Odskočni sestaneq projekta BRIGHT FUTURE

Ljubljana, 23. 3. 2017

V prostorih ZRC SAZU smo gostili odskočni sestaneq mednarodnega raziskovalnega projekta *Bright future for black towns: reinventing European industrial towns and challenging dominant post-industrial discourses* (BRIGHT FUTURE). Projekt je eden od 15-ih izbranih projektov v programu *ERA-NET Urban Europe*, ki ga sofinancirajo program Obzorje 2020 in nacionalne raziskovalne agencije, v slovenskem primeru je to Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije. V projektu sodeluje 6 partnerjev iz 5 evropskih držav: poleg Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU, ki je vodilni partner, še Univerza Vzhodne Finske (Finska), Univerza v Bukarešti (Romunija), Univerza v Amsterdamu (Nizozemska) ter organizaciji *Social Life in The Young Foundation iz Londona* (Združeno kraljestvo). V projektu bomo skušali dokazati, da industrijska mesta niso nujno problematična in obsojena na propadanje. Na primeru petih pilotnih območij iz vsake od držav (v Sloveniji je to Velenje) bomo skušali prepoznati prednosti, ki lahko postanejo gonilo novega razvoja za mala industrijska mesta. Aktivirali in motivirali bomo lokalne skupnosti, da bodo, oborožene z znanjem in sposobnostmi, ki izhajajo iz industrijske dediščine, prepoznale nove gospodarske, družbene in druge dejavnosti (na primer kulturna industrija, turizem, izobraževanje), ki bodo izboljšale kakovost življenja v njih. Projekt omogoča, da slovenski raziskovalci med prvimi v Evropi naslovimo vprašanja načrtovanja malih industrijskih mest. V preteklosti se je večina raziskav ukvarjala z velikimi, globalnimi metropolami ter povsem zanemarjala manjša in monostrukturna mesta. Ker je slovenski urbani sistem v primerjavi z ostalimi